

บทสัมภาษณ์

รศ. ม.ร.ว.พฤทธิสถาน ชุมพล

อาจารย์พิเศษคณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

และผู้บรรยายของสถาบันพระปกเกล้า

ในการประชุมคณะกรรมการด้านส่งเสริมบุคคลประชาธิปไตย ครั้งที่ ๔/๒๕๕๕ เมื่อวันที่ ๑๑ ธันวาคม ๒๕๕๕ ณ ห้องประชุม คณะกรรมาธิการ หมายเลข ๓๒๐๑ ชั้น ๒ อาคารรัฐสภา ๓ ที่ประชุมได้เชิญ รองศาสตราจารย์ หม่อมราชวงศ์พฤทธิสถาน ชุมพล มาให้ความคิดเห็นและ ข้อเสนอแนะต่อเรื่องเกณฑ์การคัดเลือกบุคคลประชาธิปไตย สรุปได้ดังนี้

ภาพลักษณ์ของรัฐสภาในสายตาประชาชน

“...ทำไมรัฐสภาถึงจะคิดว่าตัวชี้แล้วคนทั่วไปเขาจะเห็นดี เห็นงามด้วย ทำไมรัฐสภาจึงคิดว่าคนเขาจะเชื่อในการชี้ของรัฐสภานั้นหมายความว่า รัฐสภาก็ต้องถามตัวเองว่าตัวเองไม่ได้เป็นสถาบันที่ไร้วิญญานหรือไร้ตัวบุคคลที่อยู่นั้น จริง ๆ แล้วสถาบันก็ต้องมี ผู้กระทำการ แล้วผู้กระทำการเองทำให้ภาพลักษณ์ของสถาบันเองเป็นอย่างไร....”

ภาระหน้าที่ของรัฐบาลอย่างหนึ่งคือ การเป็นช่องทางให้ประชาชนได้มีส่วนร่วมในระบอบการปกครองโดยผ่านสถาบันการปกครอง ซึ่งรัฐบาลถือเป็นสถาบันการปกครองที่สำคัญที่สุด ใกล้ชิดกับประชาชนมากที่สุด ในการสื่อสารที่เป็นทางเดียวหรือเป็นสองทาง จะคัดเลือกบุคคลอะไรต้องสื่อว่าเขาดีอย่างไร หรือว่าสื่อว่าคนอื่นดีอย่างไร ทั้งนี้ การได้รางวัลก็เปรียบเหมือนกับรัฐบาลกำลังบอกว่าคนนี้ดีหรืออะไรทำนองนั้น แล้วเราจะสื่อออกไปอย่างไรในเรื่องของการปกครองระบอบประชาธิปไตยในระบบรัฐสภาอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข เกิดประสิทธิผลสูงสุดต่อรัฐบาลแปลว่าอะไร แปลว่าให้คนมามองรัฐบาลว่าดี ว่างาม เกิดประสิทธิผลสูงสุดต่อรัฐบาล แปลว่าให้สภาทำหน้าที่ให้ดีขึ้นกว่าเดิมในการรับฟังความเดือดร้อนและความคิดเห็นของประชาชนจริง ๆ ไม่ใช่แค่ให้ประชาชนเขามาหย่อนบัตรเป็นวาระ หรือว่าให้รางวัลแล้วให้เขานิยมชมชอบรัฐบาล รวมทั้งสมาชิกสภา คล้ายกับเป็นการติดสินบน ต้องการจะบ่งชี้พลเมืองตัวอย่างด้วยการยกย่อง แล้วทำไมรัฐบาลถึงจะคิดว่าตนตัดสินใจไปแล้ว คนทั่วไปเขาจะเห็นดีเห็นงามด้วย ทำไมรัฐบาลจึงคิดว่าคนเขาจะเชื่อถือในการขึ้นำของรัฐบาล นั้นหมายความว่า รัฐบาลต้องย้อนถามตัวเองว่าตัวเองไม่ได้เป็นสถาบันที่ไร้วิญญานหรือไร้ตัวบุคคลที่อยู่นั้นจริง ๆ แล้วสถาบันต้องมีผู้กระทำการ แล้วผู้กระทำการเหล่านั้นทำให้ภาพลักษณ์ของสถาบันเป็นอย่างไร แล้วสถาบันกำลังให้รางวัล แล้วบอกว่าคนนี้เป็นพลเมืองดีหรืออะไรก็แล้วแต่ เขาจะเชื่อถือหรือไม่ เพราะว่าจะเป็นการเกี่ยวพันกับการที่ประชาชนมีภาพลักษณ์อย่างไรเกี่ยวกับรัฐบาลที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน

ความหมายของประชาธิปไตยในมุมมองต่างมุม

“...ดูเหมือนว่าจะทำให้ประชาชนมีความคาดหวังกับประชาธิปไตยมากกว่าที่ประชาธิปไตยมีความสามารถจะให้กับเขา เราทำให้คนคิดว่าประชาธิปไตยเป็นแก้วสารพัดนึก แล้วเมื่อไม่เป็น เขาก็ผิดหวัง เขาก็เลยถอยห่างจากสถาบันประชาธิปไตยทั้งหลาย...”

ประชาชนเขาเสื่อมศรัทธาในการเมืองอย่างที่เป็นอยู่หรือในสถาบันการเมือง หรือในรัฐสภา หรืออะไรอย่างนี้ เขาเสื่อมศรัทธา เขาเฉย ๆ เขาถอนตัว ออกจากการเกี่ยวข้องด้วย ซึ่งนักวิชาการก็ต้องคิดว่าทำไม แล้วจริง ๆ แล้ว การที่เขาถอนตัวนั้นแปลว่าเขาเสื่อมศรัทธาทั้งหมดหรือเปล่า ในประเทศมีคนประเภทไหน คนชนชั้นใดที่เป็นอย่างนี้มากกว่ากัน เพราะอะไรเขาถึงเป็นอย่างนั้น คือพูดกันว่าเสื่อมศรัทธา แต่ว่าเพราะอะไรนี้เรามักจะพูดในรูปที่ว่า ท่านสมาชิกสภาท่านมีความบกพร่อง หรือกลไกมันไม่ทำให้ประชาชนได้รับประโยชน์อย่างที่เขาคาดหวังว่าเขาจะได้รับประโยชน์ บทความทางรัฐศาสตร์ ของอังกฤษที่ผมอ่านอยู่ มีการมองมุมกลับที่น่าสนใจ ซึ่งคิดว่าในสังคมไทย ยังไม่ได้มองมุมกลับอันนี้ ในการเรียกว่า citizenship education เขาใช้คำว่า citizenship education ในการจัดการศึกษาสำหรับพลเมือง ซึ่งเรายังหาคำ เฉพาะที่เป็นภาษาไทยไม่ได้ ทั้งนี้ ดูเหมือนว่าได้มีการทำให้ประชาชนมีความคาดหวังกับประชาธิปไตยมากกว่าที่ประชาธิปไตยมีความสามารถ จะให้กับเขาได้ เราทำให้คนคิดว่าประชาธิปไตยเป็นแก้วสารพัดนึก แล้ว เมื่อมันไม่เป็น เขาก็รู้สึกผิดหวัง เขาจึงได้ถอยห่างออกจากสถาบัน ประชาธิปไตยทั้งหลาย ผมไม่เคยคิดและไม่เคยได้ยินในสังคมไทยที่พูดอย่างนี้

หรือมองมุมกลับแบบนี้ แต่ควรมีการจัดเงื่อนไขหรือสภาวะการณ์ให้ประชาชนมีความเข้าใจประชาธิปไตยในความเป็นจริง หรือ realistic เกี่ยวกับประชาธิปไตย โดยสรุป ประชาธิปไตยคือกระบวนการตัดสินใจร่วมกันโดยสันติวิธี แปลว่า เวลาเราทำประชาธิปไตยเราจะต้องออกความคิดเห็นด้วยเหตุผล ไม่ใช่ด้วยอารมณ์ ผมเคยถามพวกเด็กปริญญาตรี เข้าใหม่ว่า นิสิต ประชาธิปไตยคืออะไร เขาตอบว่าคือเสี่ยงข้างมาก ผมจึงถามต่อ ต้องขอโทษนะครับถ้ามันแรง เพราะว่าบางทีครูต้องใช้ไม้เรียว ถ้าอย่างนั้นเสี่ยงข้างมากของหมาที่เห่าตามกันคือประชาธิปไตยใช่ไหม เพื่อให้เขาคิดว่าจริง ๆ แล้วที่เราสร้างประชาธิปไตยขึ้นมาเพราะเรามีสมมุติฐานว่ามนุษย์นั้นมีความสามารถในการใช้เหตุผลแล้วก็จะใช้ แต่จริง ๆ แล้ว ในอีกข้างหนึ่งเรารู้ว่ามนุษย์ใช้อารมณ์และมีกิเลสบ้าง แต่เราตั้งอยู่บนสมมุติฐานของด้านดีของมนุษย์ทำนองนั้น แล้วเราก็สร้างระบบนี้ที่เรียกว่า ประชาธิปไตยขึ้นมา เสร็จแล้วเราก็เริ่มหลง อย่างที่ผมว่า กลายเป็นเสี่ยงข้างมากของสุนัขก็ได้ ตกลงในประชาธิปไตยต้องมีการออกความคิดเห็นด้วยเหตุผล อีกด้านหนึ่งในประชาธิปไตยต้องมีการรู้จักฟังคนอื่นและเข้าใจเหตุผลของคนอื่น เพราะถ้ามีสองอย่างนี้ถ้าถามว่า ผลที่จะได้หรือ output ของประชาธิปไตยมันคืออะไร ผลของประชาธิปไตยจะไม่ใช่ว่าที่เราแต่ละคนอยากได้ที่สุด เพราะว่าคนอื่นเขามองอย่างอื่น อยากได้อย่างอื่น แล้วเราต้องฟังเหตุผลของเขา แล้วในที่สุดแล้วกระบวนการของการตัดสินใจนั้นก็คือกระบวนการของการประนีประนอมเสมอ ถ้าเราจะทำประชาธิปไตย นั่นหมายความว่าเราจะไม่ได้สิ่งที่ดีที่สุด แต่เราจะได้สิ่งที่ด้อยกว่าสิ่งที่ดีที่สุด และหมายความว่ามันไม่มีผู้ชนะไม่มีผู้แพ้ในประชาธิปไตย ไม่มีผู้ชนะผู้แพ้

คุณได้บ้าง คุณได้เศษสามส่วนสี่ คุณได้เศษหนึ่งส่วนสาม มีทั้งคนได้และคนที่ไม่ได้ คน ๆ เดียวกันกับคนที่ได้อาจจะได้มาเศษสามส่วนสี่ของสิ่งที่เขาต้องการ แต่อีกเศษหนึ่งส่วนสี่เขาไม่ได้ เพราะฉะนั้นเขาจึงไม่ใช่ผู้ชนะเต็มที คือไม่มี winner and loser ในเกมประชาธิปไตยจริง ๆ แล้ว อันนี้พูดถึงผลที่ได้พูดถึง output ที่ได้จากประชาธิปไตย ไม่ได้พูดถึงว่าท่านได้เป็นรัฐบาลหรือเปล่า ไม่ใช่ เพราะฉะนั้นคำถามเรื่องนี้คือว่า จะให้พลเมืองเขาเข้าใจว่าประชาธิปไตยเป็นอะไร เป็นก๊วสสารพัดนึกหรือเป็นอย่างที่มันเป็น นักวิชาการฝรั่งบอกว่า ความแตกต่างก็คือว่า ก๊วสสารพัดนึกทำให้เกิดความคาดหวังที่สูง และเมื่อไม่ได้จึงเสื่อมศรัทธาในประชาธิปไตยและสถาบันประชาธิปไตย รวมทั้งรัฐสภา ส.ส. และ ส.ว. แต่ถ้าเผื่อว่าประชาชนพลเมืองเขาเข้าใจประชาธิปไตยอย่างที่เป็นจริง เขาจะไม่มี ความคาดหวังสูงเกินไป แล้วเขาจะกลายเป็นพลเมืองที่สามารถทำอะไรได้ในระบอบประชาธิปไตยโดยไม่คิดว่าประชาธิปไตยเป็นก๊วสสารพัดนึก

เกณฑ์ในการชีวิตตัดสินรัฐบุรุษ รัฐสตรี

“...ผู้นำทางการเมือง (political Leader) ผู้ได้รับการนับถือยกย่องว่ามีความฉลาดเฉลียว (wisdom) ความสามารถ (ability) และความสัตย์ตรง (integrity) ท่านมีไหม...”

คำว่า รัฐบุรุษ รัฐสตรีคืออะไร คงเป็นคำที่เราเอามาจากฝรั่ง หรือนำแนวความคิดมาจากฝรั่ง statesman ซึ่งเป็นอะไรที่มากกว่า politician นักการเมือง statesman แปลว่าอะไร ผมต้องไปเปิด dictionary แล้วพยายามแปลออกมา บุคคลที่มีบทบาทเด่นในกิจการทางการเมือง

หรือกิจการของบ้านเมือง political affairs ในระดับประเทศหรือระหว่างประเทศ ตกลงท้องถิ่นไม่เกี่ยว โดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้นำทางการเมือง political leader ผู้ได้รับการนับถือ ยกย่องว่ามีความฉลาดเฉลียว (wisdom) ความสามารถ (ability) และความสัตย์ตรง (integrity) ท่านมีไหม ทั้งนี้ มีคำว่า “ความกล้าหาญเชิงจริยธรรม” ด้วยซึ่งคงจะคล้าย ๆ กัน ต่อไปจะเน้นเรื่อง integrity เป็นพิเศษ หมายความว่ามีความฉลาดเฉลียว ความสามารถและความสัตย์ตรงเป็นพิเศษ outstanding แปลว่าระดับหัวแถวมายืนอยู่ข้างหน้า

ที่นี่ คำว่านักการเมืองแปลว่าอะไรได้บ้าง ในความหมายที่หนึ่งสามารถแบ่งเป็น ๒ ช้อย่อย คือ “๑.๑ บุคคลที่มีบทบาทแข่งขันในทางการเมือง โดยเฉพาะอย่างยิ่งการเมืองในระบบพรรค และ ๑.๒ บุคคลที่มีตำแหน่งทางการเมืองหรือแสวงหาตำแหน่งทางการเมือง” ของท่านไม่มีคำว่าแสวงหาจึงไม่เกี่ยว ต้องมีไว้ก่อน ต้องเคยมี มีอยู่ได้หรือเปล่าไม่รู้ ความหมายที่ ๒. “บุคคลที่มีความเชี่ยวชาญและชำนาญในศาสตร์แห่งการปกครองหรือในการบริหารจัดการการปกครอง” เอาเป็นว่า ในการบริหารจัดการการปกครองหรือศิลปศาสตร์ คงไม่ได้หมายความถึงนักรัฐศาสตร์ และในความหมายที่ ๓. ซึ่งน่าสนใจมาก “บุคคลที่มีความเชี่ยวชาญหรือมีความโน้มเอียงที่จะ scheming” ต้องแปลว่าการวางแผน หรือกลลวง ไม่ใช่ scheme เฉย ๆ scheme คือแผนงานหรือยุทธศาสตร์ แต่ scheming มีความหมายในภาษาอังกฤษในทางลบลวงหรือวางแผนลวงเอาไว้ให้คนเขาตกหลุมว่าอย่างนั้นแหละ นั่นแหละ “นักการเมือง” บุคคลที่มีความเชี่ยวชาญหรือมีความโน้มเอียงที่จะลบลวงหรือวางแผนลวงให้คนไขว้เขว ซึ่งอาจจะหมายถึงการพุดตดด้วยอะไรด้วยร้อยแปด “โกหกเพื่อชาติ” อะไรก็ว่าไป ไม่รู้เป็นรัฐบุรุษหรือเปล่า

เพราะฉะนั้นจะเห็นได้ว่า ในคุณสมบัติ wisdom, ability, integrity นั้น integrity สำคัญที่สุด ไม่อย่างนั้นความหมายจะผิดเพี้ยนและกลายเป็นนักการเมืองในความหมายที่สาม

เกณฑ์คุณสมบัติของพลเมืองในระบอบประชาธิปไตย

“...ท่าน (คณะกรรมการด้านส่งเสริมบุคคลประชาธิปไตย) คัดคนออกเต็มเลย แล้วจริง ๆ ท่านไม่ได้พลเมืองหรอก ท่านได้แต่คนที่มีตำแหน่งทางการเมืองการปกครองระดับประเทศและระดับท้องถิ่นเท่านั้น...”

ผู้อภิปรายไม่ทราบว่าคณะกรรมการฯ จัดพลเมืองไว้เป็นอีกประเภทหนึ่งต่างหาก ตั้งแต่ต้นโดยเกณฑ์คุณสมบัติของท่าน ยกเว้นพลเมืองหลายประเภทตั้งแต่ต้น เอาแค่ผู้มีตำแหน่งสมาชิกสภาพัฒนาการเมือง สมาชิกสภาองค์กร-ชุมชนไม่อยู่ในนี้ สื่อมวลชนทั้งหลายไม่อยู่ในนี้ ผู้นำองค์กรพัฒนาเอกชน (NGO) ผู้นำองค์กรชุมชน (PVO) ผู้นำกลุ่มชาวบ้าน (PO) ไม่อยู่ในนี้ ผู้นำธุรกิจที่ทำ CSR (ความรับผิดชอบต่อสังคมและสิ่งแวดล้อมขององค์กร) ไม่อยู่ในนี้ public intellectual (ปัญญาชนสาธารณะ) เช่น คุณสุลักษณ์ ศิวรักษ์ หรือ คุณโคทม อารียา ก็ไม่อยู่ในนี้ เพราะฉะนั้น ท่านคัดคนออกมากมาย เป็นความตั้งใจหรือไม่ที่จะคัดออก จึงเป็นปัญหาว่าพลเมืองเฉย ๆ ไม่เคยมีตำแหน่งอะไร อย่างพหุทิสานี่นะไม่เข้าข่ายเลยนะครับ เพราะไม่เคยเป็นอะไรทั้งหลายเลย แล้วจริง ๆ ท่านจะไม่ได้พลเมืองหรอก ท่านจะได้แต่คนที่มีตำแหน่งทางการเมืองการปกครองระดับประเทศและระดับท้องถิ่นเท่านั้น ซึ่งคิดว่าเป็นปัญหาสำคัญ อันนี้เป็นคำถามหลักเลยว่าท่านอนุกรรมการฯ กำลังทำตามคำสั่งหรือไม่

ความหมายของพลเมืองในวิถีประชาธิปไตย

“เป็นผู้แสดงออกซึ่งการปกป้องพิทักษ์สิทธิของบุคคลหรือชุมชนตามวิถีประชาธิปไตย ดำเนินกิจกรรมเสริมสร้างประชาธิปไตยจนประสบความสำเร็จจนเป็นที่ประจักษ์ เผยแพร่แนวคิดและวิถีหลักฐานที่ดีในการดำเนินชีวิตวิถีประชาธิปไตย”

พลเมืองมีสิทธิและหน้าที่ สิทธิแปลว่า อำนาจที่ชอบธรรม ก่อนที่คุณจะมีสิทธิคืออำนาจอันที่ชอบธรรม คุณต้องทำหน้าที่ของคุณได้ดีเสียก่อน พิสูจน์ตนเองเสียก่อน แล้วคุณจึงจะมีอำนาจที่ชอบธรรม หรือมีความชอบธรรมในอำนาจในสิทธิคุณ พลเมืองจะต้องมีความเห็นกัน แต่ในอีกด้านหนึ่ง คนเมืองต้องรู้จักที่จะอยู่ในกฎเกณฑ์ที่ตัวเองสร้าง แล้วในมุมกลับ พลเมืองไม่ใช่ต้องแข่งขันเท่านั้น แต่ต้องยอมให้คนเขาปกครองด้วย มาจากสิ่งที่เรียกว่าวัฒนธรรมของพลเมือง (civic culture) คือการผสมระหว่างวัฒนธรรมของการมีส่วนร่วม (participatory culture) กับวัฒนธรรมไพร่ฟ้า (subject culture) กล่าวคือ ตัวคนเราแต่ละคนในเศษ ๒ ส่วน ๓ มีส่วนร่วม แต่อีกเศษ ๑ ส่วน ๓ ยอมได้ ตอนนี้เรากำลังจะให้พลเมืองของเราตื่นตัว แล้วประชาธิปไตยจะเข้ามา ต้องคิดว่าตื่นตัวแบบไหนตื่นตัวแบบไม่ยอมอะไรเลย แล้วผู้นำยังยุบทุกอย่างไปยอมนะ ถึงยุ่งอยู่ทุกวันนี้ เพราะว่าเรายินดีมากเลยกับการที่ชาวบ้านตื่นตัวแล้ว แล้วเราอยู่ต่อ แล้วอย่าไปยอมจะเป็นพลเมืองหรือให้เป็นผู้ตามที่แข่งขันคือไม่ตามแบบเชิงๆ แต่ตามแบบมีอารมณ์ พลเมืองจะต้องเป็นอย่างไร ถึงจะได้มาซึ่งประชาธิปไตย สัญชาติไทยต้องอายุ ๒๕ ปี ยึดมั่นรักษาไว้ที่สถาบันชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ และการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข ถ้าเช่นนั้น ก็เป็นผู้แสดงออก เป็นบุคคลที่กระทำความดีต่อประเทศชาติ เป็นที่ประจักษ์

